

Dinî İçeriğin Edebiyatla İmtihanı

Fatih TURANALP*

Dinî içerikli eserler denilince pek çok başlık sıralanabilir. Bunların hangilerinin ele alınacağı başlı başına bir konudur. Doğrudan dinî içeriğe sahip ürünler, dinî içeriğe değinen ürünler, değerler eğitimi merkezli ürünler gibi seçenekler üzerinde durulabilir. Değerler eğitimi bağlamında ortaya konan çalışmaların çok kültürlülük temelinde, özünde dinin öğretilerini barındırmalarına rağmen doğrudan dinî içeriğe girmemeleri steril bulunabileceği gibi örtülü bir şekilde eğitsel materyal içermeleri bakımından eğitim bilimsel açıdan daha isabetli olarak da değerlendirilebilir. Dinî içeriğe doğrudan değinen ürünler ise didaktik olup olmamak noktasında bir handicap içinde olagelmıştır. Fakat buradaki asıl soru, çocuklara yönelik dinî içerikli eserlerin edebî nitelik taşıyıp taşımadıkları ve eğer taşıyorlarsa edebî eserlerin eğitsel bir kaygısının olup olmaması ile ilgilidir.

Çocuk edebiyatının varlığı gibi temel tartışma konularını bir kenara bırakırsak, çocuk edebiyatı eserlerinin öğreticiliğinin olup olamayacağı hep bir tartışma konusu olmuştur. Çocuk edebiyatı eserinin eğitsellikten çok, eğlenceli ve ufuk açıcı yanlarına vurgu yapanlar olduğu gibi edebî eser temelinde seçilen konuların çocuk okuru ahlaki anlamda içsel bir tercihe yöneltme ve ahlaki bir karakter edinme konusunda destekleme işlevini savunanlar da vardır. Bu iki görüş her ne kadar farklı açılardan bakıyor gibi gözükse de ortak yanları, eserin edebî kimliğine hanel gelmemesi noktasındadır. Karakter kazanımında çocuk okuru tercihe yönelten içerikte bile bunun doğrudan, göstere göstere yapılması eserin edebî kimliğine zarar vermektedir.

Edebî eserle ilgili durum böyleyken, dinî içerikli bir eserde çok daha problemler alan ortaya çıkmaktadır. Dinî içerikle çocuğu buluşturan ürünlerin öğretici olmaması gibi bir durum pek mümkün değildir. Zira eser, içerdiği unsurları çocuğa benimsetmeyi, eseri alan kişiye / kişilere (muhtemelen ebeveyne) tabiri caizse taahhüt etmektedir. Böyle bir şey kitabın amacı olmasa bile, kitap ebeveyn eliyle çocuğun dinî eğitiminin bir aracı yapılabilmektedir. Böylece dinî içerikli çocuk kitaplarının eğitsellikten uzakta değerlendirilmesi reel düzlemde çok da mümkün görünmemektedir.

Doğrudan eğitici olan yanların törpülediği ve içeriğin dinî unsurlardan arındırılarak okuyucuya sunulduğu değerler eğitimi örnekleri ise, özünde barındırdığı dinî unsurların örtülmesi ve içkin bir şekilde çocuğun eğitilmesi bağlamında bir araç olarak kullanılmaktadır. Fakat işin içine yine eğitim boyutu girdiği için ister istemez eserlerin didaktik olma gibi sorunları ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında değerler eğitimine yönelen eserler, ticari olarak yayıncıların da iştahını kabartmakta ve gördüğü ilgiyle doğru orantılı olarak ürün sayısında bir artış yaşanmaktadır. Ortaya çıkan bu nicel artış ise ister istemez niteliği

* Yazar, çocuk yayınları editörü.

etkilemekte ve bu alanda edebî açıdan kötü örneklerin maalesef çokça görülmesine neden olmaktadır.

Çocuklar için hazırlanan dinî içerikli ürünleri, değerler eğitimi bağlamında ortaya konan ürünlerden ayrı tutarsak, yani dinî içerikli bir eserin, dinî bir unsuru ya da unsurları içinde doğrudan barındırdığını göz önünde bulundurursak, bu eserlerde genel anlamda didaktikliğin gölgesinde özgür ve düşsel bir edebiyatın varlığından bahsetmemiz oldukça zordur. Bunun imkânları, yapılabirliği gibi konularda, ortaya konan umut verici örneklerin azlığından hareketle ciddi bir dinî içerikli edebiyat eleştirisine ve bu alanda yapılan çalışmaların edebî niteliğini artırmaya ihtiyaç olduğu kuşkusuzdur. Çocuklarını iyi yetiştirme ideali olan anne-babaların, onlara dinî içerikli ürünler seçerken eğitsel anlamda ister istemez pragmatist davranmak durumunda olmaları, yayıncıların ticari iştihalarıyla da bütünleştiğinde ortaya karamsar bir tablo çıkmaktadır. Gerçek edebiyatın ticari ürünler ölçeğinde içinde bulunduğu mahzun durum, dinî içerikli çocuk edebiyatı ürünlerinde örneklerin azlığıyla da birleşerek marjinal bir nitel alana tekabül etmektedir.

Dinî içerikli çocuk edebiyatının yeterince gelişmemiş olması, edebiyat çevrelerinin dinî içerikli çocuk kitaplarını edebiyat dışı görme eğilimlerini de beraberinde getirmektedir. Bu bir yanıyla ideolojik bir tutum olsa da, dinî içerikli eserler ortaya koyan yazar ve yayınevlerinin kendilerini bir özeleştirici süzgecinden geçirmesine engel olmamalıdır. Ticari kaygıların uzağında gerçek bir edebiyat ürününe ulaşma isteği, dinî içerikli olsun olmasın bütün ürünlerin değerlendirme kriterlerine esas teşkil etmelidir. Nitel anlamda yetkin bir seviyeye ulaşan dinî içerikli çocuk edebiyatı, ideolojik yaklaşımlardan uzak duran edebiyat çevreleri tarafından da görmezden gelinemeyecektir.

Dinî içerikli çocuk edebiyatı alanının zayıf olmasında hiç kuşkusuz İslam dünyasının, çocuk edebiyatı çalışmaları noktasında Batı'nın oldukça gerisinde kalmasının da etkisi vardır. Sosyo-politik olarak içinden geçtiği badireler, hayati konular yanında çocuk edebiyatı gibi ister istemez tali kalan bir alanda İslam toplumunun gelişmesini engellediği de bir gerçektir. Ülkemizin diğer İslâm ülkelerine nazaran son dönemde gerçekleştirdiği sosyoekonomik atılım ve üstlenebileceği lokomotif misyon, yapılacak çalışmaların nitel olarak kalitesinin artması bağlamında ülkemizdeki akademisyen, yazar, yayıncı ve muhatap kesim olan anne-babalara büyük sorumluluklar yüklemektedir. Akademisyenlerimiz, çocuk edebiyatı teorisi ortaya koyarken çocuk edebiyatına olduğu kadar dinî içerikli çocuk edebiyatının nasıllığı ve nasıl olması gerektiğine de kafa yormalıdır. Yazarlarımız geçmişteki olumlu ve olumsuz örneklerden ve modern dünyanın gerçeklerinden hareketle daha nitelikli ürünler verme konusunda titiz bir çaba göstermelidir. Yayıncılar ticari kaygıların gölgesinde kalmadan gerçek çocuk edebiyatı işçiliğini dinî içerikli çocuk kitapları için de ortaya koymalı; muhatap ve seçici kitle olan anne-babalar ise pragmatist eğitsel kaygılar yerine çocuklarının dinî gelişimi yanında en az bunun kadar önemli olan düş gücü ve edebî duyarlılıkların da gelişmesini önemsemeli ve bu alandaki ürünler konusunda talepkâr olmalıdırlar.

Dinî içerikli çocuk edebiyatı, doğrudan dinî içeriğin sunulduğu bir alan olarak görülmekten de uzaklaşmak zorundadır. Müslümanlığı özümsemiş çocuk edebiyatçılarının yazdığı ürünler, içinde mutlaka içkin dinî unsurlar ihtiva edecektir. Edebiyatın düşsel gücü ile birleşen öz bir anlatım, çocuğu zihnî ve kalbî olarak daha iyi kavrayacak ve eğitsel kaygıları da eninde sonunda izale edecektir. Burada esas olan, Müslümanın hayatının

her alanında olduğu gibi edebiyat alanında da işini en iyi şekilde yapma yükümlülüğüdür. Müslüman çocuk edebiyatçısı, özümstediklerini estetik bir süzgeçle okura en iyi şekilde sunduğu vakit, dinî içerikli çocuk edebiyatı ideal bir düzeye ulaşacaktır. Bununla ilgili çocuk edebiyatı tarihimizde az da olsa güzel örneklerle ulaşmak mümkündür. Söz gelimi Cahit Zarifoğlu merhumun çocuklar için yazdığı eserlerinde içkin bir dinî aktarımın bulunduğu ve bunu yaparken de edebiyata halel getirmediğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Cahit Zarifoğlu, ürünlerinde hiçbir zaman doğrudan bir dinî içerik aktarımına yönelmez ama diğer taraftan ürünlerinde içkin olan Müslüman ruh, okuyucuyu hemen etkisi altına alır. Bunu yaparken Zarifoğlu ne kimliğini ortaya koymaktan çekinir, ne de bunu okurun gözünün içine sokar.

Bugüne dek İslami çevrelerin, örneklerini kendileri üretmek yerine batıdan aldıkları ürünlerde yer alan sübliminal mesajlarla çokça zaman kaybettiklerini de düşünersek, bizden olan unsurlarla yoğrulmuş, bu toprağa ait ürünler ortaya koymanın önemi bir kez daha ortaya çıkacaktır. Bunu yaparken, günümüz çocuk edebiyatçılarının Zarifoğlu merhumun açtığı yoldan onun çok daha fevkinde bir çıtayı ortaya koyarak geçip, gelecek nesillere bu ürünleri aktarma sorumlulukları vardır. Modern çağ unsurlarının çocuklarımızı içine aldığı; kitaptan, edebiyattan uzak, görsel unsurlarla örülü sanal dünyalar içerisinde çocuklarımızı gerçek edebiyatla buluşturmak için bugün, dünden daha fazla bir gayretin gerektiği de aşikârdır.

Çizgi: Osman Turhan